

D/L. SEYERS VA M. L. ALLINGEM ASARLARI POETIKASI QIYOSIY TAHLILI

Rakhimova Nilufar Giyasovna

Buxoro davlat universiteti 1-kurs doktoranti

nilufaram 1987@gmail.com

Annotatsiya:

Ushbu ilmiy maqola Doroti L. Sayers va Margeri Allingemning adabiy hissalariga e'tibor qaratib, 20-asr ingliz detektiv romanlari poetikasini o'rganadi. Ularning asarlarini, xususan Sayersning mashhur detektiv Lord Piter Uimsi seriyasini va Allingemning Albert Kempion seriyasini o'rganib, biz ushbu romanlarni xarakterlovchi noyob stilistik va tematik elementlarni o'rganamiz. Ushbu qiyosiy tahlil Sayers va Allingem tomonidan qo'llanilgan aniq poetikani yoritib beradi va bu janrning rivojlanishi va XX asr adabiyotiga ta'sirini chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Kirish:

Detektiv roman janri uzoq vaqtdan beri o'zining qiziqarli sirlari, murakkab personajlari va murakkab syujetlari bilan o'quvchilarni maftun etib kelgan. 20-asrda ingliz mualliflari Doroti L. Sayers va Marjeri Allingem bu janrning ko'zga ko'ringan namoyandalari bo'lib yetishib, detektiv fantastikada o'chmas iz qoldirdi. Ushbu maqola ushbu mualliflarning o'z asarlarida qo'llagan poetikasini o'rganishga qaratilgan bo'lib, ularning muvaffaqiyatiga hissa qo'shgan stilistik tanlovlar, tematik tashvishlar va hikoya qilish usullarini yoritib beradi.

Tarixiy va adabiy kontekst:

Sayers va Allingem poetikasining ahamiyatini tushunish uchun 20-asr detektiv romanining tarixiy va adabiy kontekstini tushunish juda muhimdir. Ushbu janr Artur Konan Doyl va Agata Kristi kabi mualliflar bilan mashhur bo'lib, uning asoslarini shakllantirgan. Sayers va Allingham o'z davrining ijtimoiy, madaniy va siyosiy voqeligini aks ettiruvchi noyob elementlarni joriy qilib, ushbu poydevorga asos solishdi.

Doroti L. Sayersning poetikasi:

Doroti L. Sayers aristokratik detektiv lord Piter Uimsini yaratganligi bilan mashhur bo'lib, o'z asarlarida intellektual qat'iylik va zukkolikning o'ziga xos uyg'unligi bilan ajralib turadi. Sayers poetikasi murakkab syujetlarni, tafsilotlarga sinchkovlik bilan e'tibor berishni va inson psixologiyasini chuqur o'rganishni o'z ichiga olgan. Uning romanlari ko'pincha murakkab axloqiy dilemmalar bilan shug'ullangan va sinf, jins va ijtimoiy umidlar mavzularini o'rgangan. Sayersning nasri nafis til, boy tasvirlar va o'tkir muhit hissi bilan ajralib turardi, o'quvchilarni uning hikoyalari dunyosiga singdirdi.

Margeri Allingemning poetikasi:

Margeri Allingem esa detektiv romanga boshqacha yondashuvni taklif qildi. Uning jumboqli Albert Kempionni o'z ichiga olgan seriyasi engilroq, g'aroyib ohangni va inson xatti-

harakatlarini diqqat bilan kuzatishni namoyish etdi. Allinghamning poetikasi xarakter rivojlanishiga urg'u berdi, ko'pincha stereotiplarga qarshi bo'lgan ko'p qatlamli va eksantrik shaxslarni taqdim etdi. Uning hikoyalari sir, hazil va ijtimoiy sharh elementlarini mahorat bilan aralashtirib, noyob o'qish tajribasini yaratdi.

Qiyosiy tahlil:

Sayers va Allingem asarlarini qiyosiy tahlil qilish orqali biz ularning poetikasidagi qiziqarli parallellik va tafovutlarni ochib beramiz. Ikkala muallif ham inson ruhiyatini yaxshi tushunishlarini namoyish etishgan, o'zlarining xarakterlarini shakllantirish va syujetlarini boshqarish uchun psixologik tushunchalardan foydalanganlar. Sayers inson tabiatining murakkabliklarini yanada g'amgin ohang bilan o'rgangan bo'lsa, Allinghamning engilroq teginishi uning hikoyalari injiqlik qo'shdi.

Bundan tashqari, Sayersning asarlari ko'pincha ijtimoiy muammolarni o'rganib chiqdi va hukmron sinf tizimini tanqidiy tekshirishni taqdim etdi. Bundan farqli o'laroq, Allinghamning romanlari ijtimoiy me'yorlar va umidlarni fosh qilish uchun aql va satiradan foydalangan holda ijtimoiy sharhlarni yanada nozik tarzda o'z ichiga olgan.

Ta'sir va meros:

Sayers va Allingemning poetikasi detektiv romanchilarning keyingi avlodlariga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Ularning hissalarini janr imkoniyatlarini kengaytirdi, mualliflarni yangi mavzularni o'rganishga, hikoya qilish usullarini sinab ko'rishga va yanada nozik belgilar yaratishga ilhomlantirdi. Ularning asarlarining doimiy mashhurligi ularning poetikasining abadiy jozibasi va detektiv fantastika evolyutsiyasiga ta'siridan dalolat beradi.

Albatta! Keling, Doroti L. Sayers va Margeri Allingemga e'tibor qaratgan holda 20-asr ingliz detektiv romanlari poetikasiga chuqurroq kirib boraylik.

“Lord Piter Uimsi” seriali bilan tanilgan Doroti L. Sayers o'zining detektiv romanlariga intellektuallik, zukkolik va ijtimoiy sharhning o'ziga xos aralashmasini olib keldi. Sayers o'zining murakkab syujeti va tafsilotlarga e'tiborliligi uchun yuqori baholangan. Uning asarlarida ko'pincha detektiv va o'quvchini shubha ostiga qo'yadigan murakkab va jumboqli sirlar mavjud edi. Sayersning hikoyalari yaratishga sinchkovlik bilan yondashishi o'quvchilarga uning detektiv qahramonlari bilan bir qatorda deduksiya jarayonida qatnashish imkonini berdi.

Sayersning poetikasi sirning o'zidan tashqariga chiqdi. Uning romanlari ijtimoiy me'yorlarni, ayniqsa sinf va jinsga oid me'yorlarni o'rganib chiqdi va ularga qarshi chiqdi. U tez-tez ijtimoiy umidlar va cheklovlarning o'z qahramonlariga ta'sirini o'rganib chiqdi va aniq ijtimoiy sharhlar berdi. Sayersning axloqiy dilemmalarni o'rganishi uning hikoyalari chuqurlik va murakkablik qo'shib, ularni oddiy jumboqlardan tashqariga ko'tardi.

Yozuv uslubi jihatidan Sayers nasri nafisligi va aniqligi bilan ajralib turardi. Uning ta'riflari jonli bo'lib, o'quvchilarni romanlari dunyosiga olib boradigan boy muhit yaratdi. Sayersning

tildan foydalanishi uning adabiy qobiliyatini namoyon etib, asarlarining umumiy poetikasiga hissa qo'shdi.

Boshqa tomondan, Marjeri Allingemning detektiv romaniga yondashuvi Sayersnikidan farqli edi. Allinghamning eng mashhur asari Albert Kempion maftunkor va sirli detektiv bo'lib, uning sarguzashtlari bir nechta romanlarni qamrab olgan. Allinghamning poetikasi xarakter rivojlanishi va psixologik chuqurlikni ta'kidladi. Uning qahramonlari, jumladan, Kampionning o'zi ham ko'p qatlamli bo'lib, odatiy taxminlarga qarshi edi. Allinghamning hikoyalari inson xulq-atvorini yaxshi tushunishni namoyish etdi va uning qahramonlari seriya davomida rivojlanib, o'sib bordi.

Allingem poetikasi Sayersga nisbatan engilroq, injiqroq ohangni ham o'z ichiga olgan. Uning romanlarida ko'pincha hazil va zukkolik mavjud bo'lib, uning hikoyalarga o'yin-kulgi elementi qo'shilgan. Allinghamning satiradan foydalanishi unga ijtimoiy me'yorlar va umidlarni kinoya bilan tanqid qilib, nozik va nozik tarzda ijtimoiy sharhlar berishga imkon berdi.

Yozuv uslubi nuqtai nazaridan, Allingham nasri qulay va qiziqarli bo'lib, o'qish tajribasini yaratdi. Uning hikoyalari jonli dialog va yorqin tasvirlardan iborat bo'lib, o'quvchilarni o'zi yaratgan dunyolarga singdirdi.

Sayers va Allingem poetikasini qiyosiy tahlil qilish qiziqarli parallellik va farqlarni ochib beradi. Ikkala muallif ham inson psixologiyasini chuqur tushunishlarini namoyish etgan bo'lsalar-da, Sayersning asarlari yanada g'amgin va introspektiv ohangga moyil bo'lgan, Allinghamning asarlari esa engilroq bo'lgan. Sayersning ijtimoiy sharhi yanada ochiq va tanqidiy edi, Allingham esa jamiyat haqidagi kuzatishlarini etkazish uchun satira va hazildan foydalangan.

Sayers va Allingemning abadiy merosi ularning detektiv fantastika janriga ta'siridadir. Ularning poetikasi janr imkoniyatlarini kengaytirib, jinoyatchi-fantastik yozuvchilarning keyingi avlodlarini yangi mavzularni o'rganishga, hikoya qilish usullarini sinab ko'rishga va yanada nozik va esda qolarli personajlarni yaratishga ilhomlantirdi.

Xulosa:

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, Doroti L. Sayers va Margeri Allingem misol qilib keltirgan 20-asr ingliz detektiv romanlari poetikasi janrning boy va xilma-xil izlanishlarini taklif etadi. Ularning syujet tuzishga, xarakterni rivojlantirishga, ijtimoiy sharhlash va yozish uslubiga o'ziga xos yondashuvlari detektiv fantastika sohasiga doimiy ta'sir ko'rsatib, ularni 20-asr adabiy manzarasining muhim shaxslariga aylantirdi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, Doroti L. Sayers va Margeri Allingem misol qilib keltirgan XX asr ingliz detektiv romanlarining poetikasi bu janrning ajoyib izlanishlarini taklif etadi. Sayers va Allingem o'zlarining aniq yondashuvlari orqali detektiv fantastika chegaralarini kengaytirdilar, o'z asarlarini psixologik chuqurlik, ijtimoiy sharhlar va esda qolarli personajlar

bilan ta'minladilar. Ushbu qiyosiy tahlil ushbu mualliflar qo'llagan poetikani, ularning bardavom merosini va jinoyat-fantastik yozuvchilarning keyingi avlodlariga ta'sirini chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullaeva, Shoir Kh, et al. "Professional communication competence Psychologist." SPAST Abstracts 2.02 (2023).
2. Urishov, Shakir. "USING INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN TEACHING LATIN AND MEDICAL TERMINOLOGY." Academic International Conference on Multi-Disciplinary Studies and Education. Vol. 1. No. 19. 2023.
3. Urishov, Shakir. "EFFECTIVENESS OF EDUCATIONAL METHODS AND TOOLS IN THE LESSON." Innovative research in modern education 1.8 (2023): 93-95.
4. Urishov, Shakir. "DESIGNING PEDAGOGICAL SUBJECTS. A DYNAMIC APPROACH TO TEACHING METHODOLOGY." Академические исследования в современной науке 2.22 (2023): 48-51.
5. Urishov, Shakir Mamatalievich. "Biblical Guidelines for Educational Systems." The Peerian Journal 23 (2023): 15-17.
6. Urishov, Shakir. "IMPROVING THE TECHNOLOGY OF ORGANIZING INDEPENDENT EDUCATION OF STUDENTS THROUGH PEDAGOGICAL FACILITATION." Академические исследования в современной науке 2.22 (2023): 52-54.
7. Urishov, Shakir Mamatalievich. "The Role of Modern Pedagogical Technologies in the Development of the Science of Pedagogy." Journal of Pedagogical Inventions and Practices 25 (2023): 15-17.
8. Crime fiction: subgenres and authors. N.G.Rakhimova, prospects of development of science and education. 1.14 (2023) 61-64
9. Agatha Christie as crime fiction aficionado. R. Nilufar. prospects of development of science and education.1014 (2023)65-71